

Çotuksöken, Yusuf. 1996. *Okul Sözlüğünün Eleştirisi*. İnsancıl Yayınları, İstanbul.

Ahmet Kocaman
Hacettepe Üniversitesi

Türk Dilinin değişik sorunları ve öğretimi konusunda emek ve çaba harcayan bir dilci Yusuf Çotuksöken. *Okul Sözlüğünün Eleştirisi* Çotuksöken'in 1983 sonrası Türk Dil Kurumu'nda görev alan üç profesör tarafından hazırlanan Okul Sözlüğü konusunda değişik dergilerde çıkan 13 eleştiri-deneme yazısından oluşuyor.

Çotuksöken bu incelemelerinde sorumlu bir aydın ve Türkçe tutkunu bir öğretmen olarak söz konusu sözlükte gördüğü sesletim, köken, yazım, anlamlandırma, örneklendirme vb. yanlışları ortaya koyuyor. Ortaya koymakla kalmıyor, bunların düzeltilmesi için ilgililere durmadan çağrıda bulunuyor. Kimi zaman öfkeli bir biçem kullansa da yazar yanlış ve eksikleri göstermede titiz ve ısrarlı bir tavır sergiliyor. Özellikle sözlüğün birinci, ikinci ve üçüncü 100 yanlış başlıklı yazılar, yazarın sözlükbilim konusunda uygulamaya yönelik deneyimlerini yansıtıyor.

Çotuksöken'in eleştirilerine sözlük yazarlarının tepkilerini gösteren yazarlar, bilim ve hoşgörü, bilimve eleştiri saygısı çerçevesinde özellikle üzerinde durmaya değer.

Yazarın TDK ve Türk Dil Akademisi üzerindeki önerilerine katılamıyoruz ancak 1983 sonrası Türk Dil Kurumu'nun dil konusuyla, Türkçeyle nasıl, uğraştığını' anlamak için Yusuf Çotuksöken'in bu kitabı okumaya değer.

Demircan, Ömer. 1996. *Türkçenin Sezdizimi*. der Yayınları, İstanbul.

Ahmet Kocaman
Hacettepe Üniversitesi

Doç.Dr. Ömer Demircan, 1962-1995 yılları arasında sesdizim üzerine yaptığı çalışmaları, daha önce bu konuda yayınladıklarının bir bölümünü de içerecek biçimde *Türkçenin Sezdizimi* başlığı altında geçtiğimiz yıl yeniden yayımladı. Kitap dört bölümden oluşmakta. 1. ve 2. bölümler genel olarak seslerin oluşumu ve Türkçe seslerin betimlenmesi ile ilgili; 3. bölümde ses değişimleri, 4. bölümde ise vurgulama ve ezgileme düzeni ele alınıyor.

Dr. Demircan'ın bu kitabı iki açıdan önem taşımakta; bir yandan Türkçe'nin ses dizimi ve genel olarak ses düzeni saydam terim ve kavramlarla, dizgeli ve kapsamlı bir biçimde ele alınıyor; daha açık bir anlatımla kavram ve terimler düzleminde sesdizimi alanına çağdaş dilbilim geleneklerine uygun bir yaklaşımın güzel bir örneği veriliyor. Öte yandan, kendisi bu konuda daha çok eksikleri olduğunu söylese de, Demircan 4. bölümde Türkçede ezgi, durak, vurgu konusunda şimdiye değin yapılan çalışmaları daha ileri götüren saptamalarda bulunuyor, çağdaş dilbilimdeki sesdizim kavramlarını Türkçeye uygulamakta öncülük yapıyor.

Kitapta bilgi yığılması nedeniyle kimi zaman bulanıklıklar görülse de, kaynakçası kendisinden beklenen yetkinliğe erişmemiş olsa da, Türkçenin ses düzeni konusuna ilgi duyan dilbilim uzman ve öğrencileri için bu kitabın vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olacağını düşünmekteyiz.

Ceylan, Emine, *Çuvaş Atasözleri ve Deyimleri Çuvaşça-Türkçe / Türkçe- Çuvaşça Sözlük*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 10, Simurg, Ankara 1996.

Binnur Erdağı
Hacettepe Üniversitesi

Bu yapıt, adından da anlaşılacağı gibi, Çuvaş atasözleri ve deyimlerinin yanısıra Çuvaşça-Türkçe ve Türkçe-Çuvaşça kısa bir sözlük de içermektedir. Sözlüğün önemli yönü ise, Türkiye’de yayımlanmış olan ilk Çuvaşça-Türkçe, Türkçe-Çuvaşça sözlük olmasıdır. Ancak burada, yalnızca kendine ait bir çevriyazı sistemi kullandığı için pek yararlanılamayan, Paasonen’in sözlüğünü gözönünde bulundurmuyoruz.

Ceylan’ın kitabı, Giriş, Metin, Çuvaşça-Türkçe Sözlük-Dizin ve Türkçe-Çuvaşça Sözlük olmak üzere dört ana bölümden oluşmuştur. Giriş’te ilk olarak, Çuvaşlar, Çuvaşistan ve Çuvaşça hakkında geniş bir bilgi verilmiş, ardından Çuvaş atasözleri ve Deyimleri üzerinde yapılmış diğer çalışmalardan sözedilmiştir. Daha sonra, metnin kuruluşu ve Sözlük bölümünün düzenlenişinde kullanılan yöntem açıklanmıştır. Giriş bölümünün sonunda ise, Kısaltmalar’dan önce, Kaynakçalar ana başlığı ile Kökenbilim Kaynakçası, Atasözleri ve Deyimler Kaynakçası ve Giriş Kaynakçası olmak üzere, üç ayrı bölümde kaynakça verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, Kiril asıllı Çuvaş alfabesine de yer verilmiştir.

Kitabın, Atasözleri ve Deyimler’in yer aldığı Metin bölümünde, atasözleri ve deyimler önce Kiril harfleriyle verilmiş, altına yazıçevrimi eklenmiş, yazıçevriminin altında ise Türkçesi yer almıştır. Eğer bu atasözü/deyim Türkçede karşılığı varsa bu da dördüncü sırada italik olarak verilmiştir. Kitaptan bir örnek verebiliriz.

Alrı alı pus Muskavri mulran haklırah

Elindeki elli kapık, Moskova’daki maldan daha değerli(dir).

Yarınki kazdan bugünkü tavuk yeğdir. (sf. 2)

Sözlük-Dizin bölümünde ise önce Çuvaşça-Türkçe Sözlük-Dizin yer almaktadır. Bu bölüm, Latin harfli Türk alfabesine göre dizilmiş yaklaşık 1850 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde ayrıca, sözcüklerin kökenleri gösterilmiş, Arapça, Farsça, Rusça, Volga Bulgarçası sözcükler, özgün alfabeleriyle de verilmişlerdir.

Sözlük-Dizin bölümünde ikinci olarak yer alan yaklaşık 1350 maddelik Çuvaşça-Türkçe Sözlük ise, bu alandaki ilk deneme niteliğini taşımaktadır. Bu bölümde de her maddenin sonunda, Çuvaşça sözcüğün Kiril asıllı Çuvaş alfabesiyle yazılmış biçimi verilmiştir. Kitaptaki atasözleri ve deyimler, M.İ. Skvortsov ve M. Ya. Sirotkin’in Çuvaşça-Rusça sözlüklerindeki atasözleri ve deyimleri içermektedir.

Bu çalışma, Türkiyede üzerinde pek çalışılmayan ve bilinmeyen Çuvaşça alanında çok yönlü bir kaynak niteliği taşımaktadır. Emine Ceylan’ı, bu titiz çalışmasından dolayı kutlarız.

söylem üzerine

ahmet kocaman • şükriye ruhi • deniz zeyrek
dilek doltaş • ışın bengi-öner • gürkan doğan

HİTİT

YAYINEVİ